

**GLAVNA SLUŽBA
ZA REVIZIJU JAVNOG SEKTORA
REPUBLIKE SRPSKE**

78000 Banja Luka, Vuka Karadžića 4
Republika Srpska, BiH
Tel: +387(0)51/247-408
Faks: +387(0)51/247-497
e-mail: revizija@gsr-rs.org

**Izveštaj o provedenoj finansijskoj reviziji
Poreske uprave Republike Srpske
za period 01.01-31.12.2018. godine**

Broj: RV003-19

Banja Luka, 04.04.2019. godine

SADRŽAJ

I	IZVJEŠTAJ GLAVNOG REVIZORA.....	1
	Izvještaj o reviziji finansijskih izvještaja	1
II	IZVJEŠTAJ GLAVNOG REVIZORA.....	3
	Izvještaj o reviziji usklađenosti.....	3
III	REZIME DATIH PREPORUKA.....	4
IV	KRITERIJUMI ZA REVIZIJU USKLAĐENOSTI.....	5
V	IZVJEŠTAJ O PROVEDENOJ REVIZIJI (NALAZI)	6
	1. Uvod	6
	2. Provođenje preporuka iz prethodnog izvještaja	6
	3. Zaključak o funkcionisanju sistema internih kontrola	8
	4. Nabavke	13
	5. Priprema i donošenje budžeta	13
	6. Finansijski izvještaji.....	14
	6.1. Izvještaj o izvršenju budžeta.....	14
	6.1.1. Prihodi i primici	14
	6.1.2. Rashodi i izdaci.....	15
	6.2. Imovina, obaveze i izvori.....	21
	6.2.1. Imovina	21
	6.2.2. Obaveze.....	23
	6.2.3. Izvori i promjene na neto imovini	24
	6.3. Vanbilansna evidencija	24
	6.4. Novčani tokovi.....	24
	6.5. Potencijalna imovina i potencijalne obaveze	24
	6.6. Napomene/obrazloženja uz finansijske izvještaje	25

I IZVJEŠTAJ GLAVNOG REVIZORA

Izvještaj o reviziji finansijskih izvještaja

Mišljenje

Izvršili smo reviziju finansijskih izvještaja Poreske uprave Republike Srpske koji obuhvataju: Pregled planiranih i ostvarenih prihoda, primitaka, rashoda i izdataka iskazanih u glavnoj knjizi trezora na računovodstvenom fondu 01; Pregled prihoda, primitaka, rashoda i izdataka na računovodstvenim fondovima od 01 do 05; Pregled imovine, obaveza i izvora i Pregled novčanih tokova sa stanjem na dan 31.12.2018. godine i za godinu koja se završava na taj dan. Revizijom smo obuhvatili pregled značajnih transakcija, obrazloženja uz obrasce godišnjih finansijskih izvještaja i primjenu računovodstvenih politika u revidiranom periodu.

Po našem mišljenju, finansijski izvještaji Poreske uprave Republike Srpske istinito i objektivno prikazuju, u svim materijalno značajnim aspektima, finansijsko stanje imovine i obaveza na dan 31.12.2018. godine; prihoda, primitaka, rashoda i izdataka, kao i izvršenje budžeta za godinu koja se završava na taj dan, u skladu sa propisanim okvirom finansijskog izvještavanja za javni sektor važećim u Republici Srpskoj.

Osnov za mišljenje

Reviziju smo izvršili u skladu sa Zakonom o reviziji javnog sektora Republike Srpske i relevantnim ISSAI standardima revizije 1200 – 1810. Naša odgovornost za provođenje revizije je dalje opisana u pasusu Odgovornost revizora. Reviziju smo proveli u skladu sa ISSAI 30 – Etičkim kodeksom, ispunili smo naše ostale etičke odgovornosti i nezavisni smo u odnosu na subjekta revizije.

Prema Pravilniku o finansijskom izvještavanju budžetskih korisnika finansijske izvještaje Poreske uprave Republike Srpske čine tabelarni pregledi navedeni u našem izvještaju. Usvojeni okvir finansijskog izvještavanja za javni sektor u Republici Srpskoj podrazumijeva da se sve transakcije, procjene i politike odmjeravaju u odnosu na usaglašenost sa Međunarodnim računovodstvenim standardima za javni sektor.

Revizijski nalazi i zaključci o fer i istinitoj prezentaciji finansijskih izvještaja Poreske uprave Republike Srpske se oslanjaju na propisani okvir finansijskog izvještavanja za javni sektor u Republici Srpskoj.

Zbog činjenice da se u predmetnim finansijskim izvještajima ne prezentuje ukupan finansijski rezultat, ne izražavamo mišljenje o finansijskom rezultatu za 2018. godinu.

Smatramo da su pribavljeni revizijski dokazi, s obzirom na propisani okvir finansijskog izvještavanja, dovoljni i odgovarajući da nam pruže osnovu za naše revizijsko mišljenje.

Odgovornost rukovodstva za finansijske izvještaje

Direktor je odgovoran za pripremu i fer prezentaciju finansijskih izvještaja u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima za javni sektor, odnosno propisanim okvirom finansijskog izvještavanja za javni sektor važećim u Republici Srpskoj. Ova odgovornost obuhvata: osmišljavanje, primjenu i održavanje internih kontrola koje su relevantne za pripremu i fer prezentaciju finansijskih izvještaja koji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze nastale usljed prevare i greške; odgovarajuća objelodanjivanja relevantnih informacija u obrazloženjima uz obrasce godišnjih finansijskih izvještaja; odabir i primjenu odgovarajućih računovodstvenih politika i računovodstvenih procjena koje su primjerene datim okolnostima i nadzor nad procesom izvještavanja.

Odgovornost revizora za reviziju finansijskih izvještaja

Naš cilj je da steknemo razumno uvjerenje o tome da finansijski izvještaji, kao cjelina, ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze uzrokovane prevarom ili greškom, kao i da sačinimo i objavimo revizijski izvještaj, koji sadrži naše mišljenje. Razumno uvjerenje predstavlja visok nivo uvjerenja, ali nije garancija da će revizija, koja je izvršena u skladu sa ISSAI standardima revizije uvijek otkriti materijalno značajne pogrešne iskaze kada oni postoje.

Pogrešni iskazi mogu nastati kao posljedica prevare ili greške i smatraju se materijalno značajnim ako, pojedinačno ili zajedno, mogu uticati na ekonomske odluke korisnika koje se donose na osnovu finansijskih izvještaja.

Zbog činjenice da se revizija provodi provjerom na bazi uzorka i da u sistemu internih kontrola i računovodstvenom sistemu postoje inherentna ograničenja, postoji mogućnost da pojedine materijalno značajne greške ostanu neotkrivene.

Revizija uključuje provođenje postupaka u cilju pribavljanja revizijskih dokaza o iznosima i objelodanjivanjima datim u finansijskim izvještajima. Izbor postupaka je zasnovan na revizijskom prosuđivanju i profesionalnom skepticizmu, uključujući procjenu rizika materijalno značajnih pogrešnih iskaza u finansijskim izvještajima, nastalih usljed prevare i greške. Prilikom procjene rizika, revizor razmatra interne kontrole koje su relevantne za pripremu i fer prezentaciju finansijskih izvještaja, u cilju osmišljavanja revizijskih postupaka koji su odgovarajući u datim okolnostima, ali ne u cilju izražavanja odvojenog mišljenja o efektivnosti internih kontrola. Revizija, takođe, uključuje ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika utemeljenih na vremenskoj neograničenosti poslovanja i značajnih procjena izvršenih od strane rukovodstva, kao i ocjenu opšte prezentacije finansijskih izvještaja.

Izjavljujemo da smo postupili u skladu sa relevantnim etičkim zahtjevima u vezi sa nezavisnošću. Ostvarili smo komunikaciju sa odgovornim licima subjekta revizije u vezi sa planiranim obimom i vremenskim rasporedom revizije i drugim važnim pitanjima i značajnim nalazima revizije, uključujući značajne nedostatke u sistemu internih kontrola koji se mogu identifikovati tokom revizije.

Banja Luka, 04.04.2019. godine

Zamjenik glavnog revizora

Božana Trninić, s. r.

II IZVJEŠTAJ GLAVNOG REVIZORA

Izvještaj o reviziji usklađenosti

Mišljenje sa rezervom

Uz reviziju finansijskih izvještaja Poreske uprave Republike Srpske za 2018. godinu, izvršili smo reviziju usklađenosti aktivnosti, finansijskih transakcija i informacija iskazanih u finansijskim izvještajima sa značajnim zakonskim i drugim propisima.

Po našem mišljenju, osim za navedeno u pasusu Osnov za mišljenje sa rezervom, aktivnosti, finansijske transakcije i informacije iskazane u finansijskim izvještajima Poreske uprave Republike Srpske za 2018. godinu su, u svim materijalno značajnim aspektima, u skladu sa propisima kojima su regulisane.

Osnov za mišljenje sa rezervom

Reviziju usklađenosti smo izvršili u skladu sa Zakonom o reviziji javnog sektora Republike Srpske i ISSAI 4000 – Standard za reviziju usklađenosti.

Vjerujemo da su pribavljeni revizijski dokazi dovoljni i odgovarajući i da obezbjeđuju osnov za naše mišljenje o usklađenosti aktivnosti, finansijskih transakcija i informacija iskazanih u finansijskim izvještajima sa propisima kojima su regulisane.

Kao što je navedeno pod tačkama 3. i 6.1.2.1. izvještaja:

Poreska uprava Republike Srpske je u 2018. godini, kao i ranijih godina, zbog povećanog obima posla privremeno zapošljavala državne službenike na određeno vrijeme na period duži od šest mjeseci i vršila prijem pripravnika bez javnog oglašavanja, što nije u skladu sa članom 50. stav (3) tačka b) i stav (4) i članom 62. stav (2) Zakona o državnim službenicima.

Načelnicima odjeljenja u statusu namještenika utvrđeni su viši koeficijenti za obračun plata od propisanih članom 13. stav (1) tačka 2) Zakona o platama zaposlenih u organima uprave Republike Srpske.

Pripravicima je utvrđena niža neto plata od plate propisane članom 16. Zakona o platama zaposlenih u organima uprave Republike Srpske.

Odgovornost rukovodstva za usklađenost

Pored odgovornosti za pripremu i fer prezentaciju finansijskih izvještaja, rukovodstvo je, takođe, odgovorno da osigura da su aktivnosti, finansijske transakcije i informacije iskazane u finansijskim izvještajima u skladu sa propisima kojima su regulisane.

Odgovornost revizora za reviziju usklađenosti

Pored odgovornosti da izrazimo mišljenje o finansijskim izvještajima, naša odgovornost podrazumijeva i izražavanje mišljenja o tome da li su aktivnosti, finansijske transakcije i informacije iskazane u finansijskim izvještajima, u svim materijalno značajnim aspektima, u skladu sa propisima kojima su regulisane. Odgovornost revizora uključuje obavljanje procedura kako bi pribavili revizijske dokaze o tome da li je poslovanje Poreske uprave Republike Srpske obuhvaćeno prema definisanim kriterijumima, usklađeno sa zakonskim i drugim propisima. Procedure podrazumijevaju procjenu rizika od značajnih neusklađenosti sa zakonima i propisima koji regulišu poslovanje Poreske uprave Republike Srpske.

Banja Luka, 04.04.2019. godine

Zamjenik glavnog revizora

Božana Trninić, s. r.

III REZIME DATIH PREPORUKA

Preporuke vezane za finansijske izvještaje

Preporučuje se direktoru da obezbijedi da se:

- 1) popis imovine i obaveza vrši u skladu sa članovima: 4. stav (1) tačka 3), 15. stav (3), 17. stav (7) i 18. stav (1) tačka 5) Pravilnika o načinu i rokovima vršenja popisa i usklađivanja knjigovodstvenog sa stvarnim stanjem imovine i obaveza,
- 2) poštuje načelo nastanka poslovnog događaja i prihodi i potraživanja, rashodi i obaveze evidentiraju u periodu u kojem nastaju kao i bruto princip kod evidentiranja rashoda, stalne imovine i obaveza u skladu sa paragrafom 48 MRS JS 1 Prezentacija finansijskih izvještaja,
- 3) vrši ispravka potraživanja koja nisu naplaćena u roku od 12 mjeseci i otpis potraživanja po osnovu odluke Vlade Republike Srpske u skladu sa članom 73. stav (1), (2) i (4) Pravilnika o računovodstvu, računovodstvenim politikama i računovodstvenim procenama za budžetske korisnike,
- 4) objelodanjuju informacije o potencijalnoj imovini i potencijalnim obavezama u skladu sa MRS JS 19 - Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna imovina i
- 5) Obrazloženja uz finansijske izvještaje sačinjavaju u skladu sa članom 46. Pravilnika o finansijskom izvještavanju budžetskih korisnika i zahtjevima međunarodnih računovodstvenih standarda.

Preporuke vezane za usklađenost poslovanja

Preporučuje su direktoru da obezbijedi da se:

- 1) prijem državnih službenika na određeno vrijeme duže od šest mjeseci zbog povećanog obima posla i pripravnika javno oglašava u skladu sa članom 50. stav (3) tačka b) i stav (4) i članom 62. stav (2) Zakona o državnim službenicima,
- 2) koeficijenti za obračun plata načelnicima odjeljenja u statusu namještenika i plate pripravnika utvrđuju u skladu sa članom 13. stav (1), tačka 2) i članom 16. Zakona o platama zaposlenih u organima uprave Republike Srpske i
- 3) osigura transparentnost procedure pri kupovini ili zakupu postojećih zgrada u skladu sa članom 10. stav (1) tačka e) Zakona o javnim nabavkama.

IV KRITERIJUMI ZA REVIZIJU USKLAĐENOSTI

- Zakon o budžetskom sistemu Republike Srpske,
- Zakon o izvršenju budžeta Republike Srpske za 2018. godinu,
- Zakon o izmjenama zakona o izvršenju budžeta za 2018. godinu,
- Odluka o usvajanju budžeta za 2018. godinu,
- Odluka o usvajanju drugog rebalansa budžeta za 2018. godinu,
- Zakon o fiskalnoj odgovornosti u Republici Srpskoj,
- Zakon o odgođenom plaćanju poreskog duga,
- Zakon o sistemu internih finansijskih kontrola u javnom sektoru Republike Srpske,
- Zakon o javnim nabavkama,
- Zakon o platama zaposlenih u organima uprave Republike Srpske,
- Zakon o doprinosima,
- Zakon o porezu na dohodak,
- Odluke Vlade Republike Srpske o primjeni odredaba opšteg kolektivnog ugovora,
- Zakon o državnim službenicima,
- Posebni kolektivni ugovor za zaposlene u organima uprave Republike Srpske,
- Odluka o utvrđivanju najniže cijene rada,
- Uredba o naknadama za službena putovanja u zemlji i inostranstvu za zaposlene u javnom sektoru Republike Srpske,
- Uredba o rasporedu i namjenama sredstava od troškova prinudne naplate,
- Uredba o uslovima, načinu i postupku odgađanja plaćanja poreskih obaveza,
- Uredba o izmirenju poreskih obaveza putem obveznica Republike Srpske,
- Uredba o uslovima i načinu plaćanja gotovim novcem,
- Uputstvo o načinu obračuna troškova prevoza zaposlenih u organima uprave Republike Srpske,
- Pravilnik o obrascu, sadržaju i načinu popunjavanja putnih naloga,
- Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Poreskoj upravi Republike Srpske i
- Pravilnik o naknadama, septembar 2016. godine.

V IZVJEŠTAJ O PROVEDENOJ REVIZIJI (NALAZI)

1. Uvod

Poreska uprava Republike Srpske (u daljem tekstu: Poreska uprava) osnovana je u skladu sa Zakonom o republičkoj upravi („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 118/08, 11/09, 74/10, 86/10, 24/12, 121/12, 15/16, 57/16, 31/18 i 115/18) i u sastavu je Ministarstva finansija Republike Srpske (u daljem tekstu: Ministarstvo). Poslovi i zadaci Poreske uprave definisani su članom 34. pomenutog zakona, a odnose se na primjenu zakona iz oblasti kontrole i naplate koji podrazumijevaju sva plaćanja Republici Srpskoj, opštinama, gradovima i fondovima.

Zakonom o poreskom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 102/11, 108/11, 67/13, 31/14 i 44/16) uređeni su: organizacija, nadležnost, prava i obaveze Poreske uprave, prava i obaveze poreskih obveznika, poreskih postupaka, plaćanje poreskih obaveza, redovna i prinudna naplata, poreska kontrola i sve drugo vezano za naplatu poreza. Poreska uprava ima i obavezu da uspostavi sistem evidentiranja i izvještavanja i poreskog knjigovodstva.

Poreska uprava se organizuje u sjedištu, područnim centrima i područnim jedinicama. U okviru sjedišta su organizovani sektori za obavljanje poslova iz nadležnosti uprave, a regionalno se ti poslovi obavljaju u okviru područnih centara. Područni centri (u daljem tekstu: PC) su nadležni za funkcionisanje i organizaciju rada u područnim jedinicama i privremenim kancelarijama.

Poreska uprava svoje poslovanje najvećim dijelom obavlja preko jedinstvenog računa trezora (u daljem tekstu: JRT), a finansiranje se vrši dijelom iz budžeta Republike Srpske, o čemu se izvještava u okviru fonda 01, a dijelom iz sredstava prinudne naplate prikupljenih preko posebnih računa otvorenih kod poslovnih banaka, o čemu se posebno izvještava u okviru fonda 02.

Poreskom upravom rukovodi direktor, kojeg postavlja Vlada Republike Srpske.

U isključivoj nadležnosti direktora Poreske uprave je donošenje finansijskog plana računa prinudne naplate (u daljem tekstu: Plan RPN), raspoređivanje i trošenje sredstava u skladu sa Uredbom o rasporedu i namjeni sredstava od troškova prinudne naplate („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 88/13).

Poreska uprava je u zakonom propisanom roku dostavila primjedbe na Nacrt izvještaja o provedenoj finansijskoj reviziji. Glavna služba za reviziju javnog sektora Republike Srpske je sa dužnom pažnjom razmotrila iznesene primjedbe i ocijenila da iste nemaju uticaja na postojeće nalaze i zaključke. Uz konačan izvještaj dostavljen je odgovor na date primjedbe.

Preporuke date u ovom izvještaju, u cilju njihovog naglašavanja, boldovane su i pisane italik slovima.

2. Provođenje preporuka iz prethodnog izvještaja

Glavna služba za reviziju javnog sektora Republike Srpske vršila je finansijsku reviziju Poreske uprave za 2017. godinu i tom prilikom je dato 12 preporuka, sedam koje se odnose na otklanjanje nepravilnosti koje su od uticaja na finansijske izvještaje i pet koje se odnose na usklađenost poslovanja sa zakonskom i drugom regulativom.

Poreska uprava je 25.07.2018. godine dostavila Glavnoj službi za reviziju javnog sektora Republike Srpske plan aktivnosti na realizaciji datih preporuka u skladu sa članom 21. stav 3. Zakona o reviziji javnog sektora Republike Srpske („Službeni glasnik Republike

Srpske“, broj: 98/05 i 20/14). Provodeći finansijsku reviziju Poreske uprave za 2018. godinu izvršen je pregled realizacije preporuka datih u prethodnom izvještaju.

U revidiranoj godini provedena je jedna preporuka koja je data u vezi finansijskih izvještaja, jedna preporuka je provedena djelimično, a pet nisu provedene, dok su u vezi usklađenosti poslovanja od pet datih preporuka četiri preporuke provedene, a jedna nije provedena.

Preporuke u vezi finansijskih izvještaja:

Provedena je preporuka koja se odnosila na evidenciju primljenih sredstava obezbjeđenja za izvršenje ugovora u okviru vanbilansne evidencije u skladu sa članom 89. stav (1) Pravilnika o budžetskim klasifikacijama, sadržini računa i primjeni kontnog plana za budžetske korisnike.

Preporuka koja se odnosila na vršenje popisa imovine i obaveza u skladu sa članovima: 4. stav (3), 15. stav (1), 17. stav (5), 18. stav (1) tačke: 3), 5) i 7), 19, 20. stav (1) tačka 6) i 22. stav (3) Pravilnika o načinu i rokovima vršenja popisa i usklađivanja knjigovodstvenog sa stvarnim stanjem imovine i obaveza („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 45/16), nije provedena što je obrazloženo pod tačkom 3. izvještaja.

Preporuka koja se odnosila na prezentaciju neusaglašenih stanja u Obrazloženjima uz finansijske izvještaje u skladu sa članom 18. tačke 1) i 3) Zakona o računovodstvu i reviziji Republike Srpske, provedena je djelimično što je obrazloženo pod tačkom 3. izvještaja.

Preporuka koja se odnosila na poštovanje načela nastanka poslovnog događaja i da se evidentiranje rashoda i obaveza vrši u periodu u kojem su nastali nije provedena što je obrazloženo pod tačkom 3. izvještaja.

Preporuka koja se odnosila na evidenciju poslovnih događaja po bruto principu u okviru rashoda za usluge korišćenja mobilnih telefona u skladu sa zahtjevima MRS JS 1 Prezentacija finansijskih izvještaja, paragraf 48 nije provedena što je obrazloženo pod tačkama 6.1.2.2. i 6.2.1.1. izvještaja.

Preporuka koja se odnosila na objelodanjivanje informacija o potencijalnoj imovini i potencijalnim obavezama u skladu sa MRS JS 19 - Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna imovina nije provedena, što je obrazloženo pod tačkom 6.5. izvještaja.

Preporuka koja se odnosila na sačinjavanje Obrazloženja uz finansijske izvještaje u skladu sa članom 46. Pravilnika o finansijskom izvještavanju budžetskih korisnika („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 15/17) i zahtjevima Međunarodnih računovodstvenih standarda za javni sektor, u smislu objavljivanja informacija neophodnih za potpuno razumijevanje finansijskih izvještaja nije provedena što je obrazloženo pod tačkom 6.6. izvještaja.

Preporuke u vezi usklađenosti poslovanja:

Provedene su preporuke koje su se odnosile na poštovanje odredbi Zakona o javnim nabavkama: usklađen je Pravilnik o javnim nabavkama za nabavke koje se provode putem postupka direktnog sporazuma u smislu da se donose odvojene odluke o pokretanju postupka nabavke i izboru najpovoljnijeg ponuđača; ugovori o javnoj nabavci roba, usluga i radova dodjeljuju se primjenom postupaka nabavki koji su definisani Zakonom i podzakonskim aktima; u postupcima direktnog sporazuma nakon ispitivanja tržišta traži se pismeni prijedlog cijene ili ponuda jednog ili više ponuđača, pregovara ili prihvata ta cijena kao uslov za sporazum i procijenjene vrijednosti ugovora o javnoj nabavci zasnivaju se na ukupnom iznosu koji će se platiti bez poreza na dodatnu vrijednost (u daljem tekstu: PDV) odnosno na osnovu procijenjene tržišne vrijednosti u trenutku kad započinje postupak javne nabavke u skladu sa članom 15. stav (1) i (2) tačka b) Zakona.

Preporuka koja se odnosila na poštovanje Zakona o državnim službenicima („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 118/08, 117/11, 37/12 i 57/16) u smislu da se javno oglašava prijem državnih službenika na određeno vrijeme duže od šest mjeseci zbog povećanog obima posla i pripravnika u skladu sa članom 50. stav (3) tačka b) i stav (4) i članom 62. stav (2) nije provedena što je obrazloženo pod tačkom 3. izvještaja.

3. Zaključak o funkcionisanju sistema internih kontrola

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Poreskoj upravi Republike Srpske sistematizovano je 200 radnih mjesta za 820 izvršilaca. Na dan 31.12.2018. godine u Poreskoj upravi je zaposlen 791 izvršilac na neodređeno vrijeme (državni službenici i namještenici), 57 na određeno vrijeme i 15 pripravnika. Broj zaposlenih značajno je veći od broja izvršilaca utvrđenih sistematizacijom. U toku 2018. godine je bilo angažovano 125 radnika na određeno vrijeme, od kojih je osam bilo na zamjeni odsutnih radnika. Poreska uprava je i u protekloj kao i ranijih godina zbog povećanog obima posla zapošljavala državne službenike (64) na određeno vrijeme na period duži od šest mjeseci bez javnog oglašavanja. Rješenja o zasnivanju radnog odnosa donosila je na period od 30 i 60 dana bez prekida, što nije u skladu sa članom 50, stav (3) tačka b) i stav (4) Zakona o državnim službenicima.

Prijem zaposlenih na neodređeno vrijeme izvršen je po osnovu konkursa koji je provela Agencija za državnu upravu Republike Srpske za 26 državnih službenika i dva konkursa koje je provela Poreska uprava za osam namještenika. Za prijem pripravnika (19 u toku revidiranog perioda) nije provedena procedura javnog konkursa, što nije u skladu sa članom 62. stav (2) Zakona o državnim službenicima.

U toku 2018. godine radni odnos je prestao za: 36 zaposlenih na neodređeno radno vrijeme, 68 po osnovu isteka roka na određeno vrijeme i 18 pripravnika po isteku pripravnčkog staža.

Popis nije obavljen u skladu sa Pravilnikom o načinu i rokovima vršenja popisa i usklađivanja knjigovodstvenog sa stvarnim stanjem imovine i obaveza jer:

- nisu popisane ukupne obaveze za nabavku stalne imovine, što nije u skladu sa članom 4. stav (1) tačka 3) Pravilnika,
- nisu izvršene pripremne radnje, fakturisanje i ažuriranje, provjera pomoćnih i evidencija u GKT potraživanja po osnovu naknada za roditeljsko odsustvo i bolovanja koja se refundiraju od fondova socijalnog osiguranja, što nije u skladu sa članom 15. stav (3) Pravilnika,
- popis potraživanja i obaveza nije izvršen prenosom podataka o stanjima imovine i obaveza preuzetih sa dokumentacije koja odražava eksternu potvrdu stanja, što nije u skladu sa članom 18. stav (1) tačka 5) Pravilnika za potraživanja za naknade doprinosa za dječiju zaštitu i obaveza za nabavku stalne imovine i
- u Napomenama uz finansijske izvještaje nisu prezentovana stvarno neusaglašena salda imovine na dan popisa, potraživanja od fondova obaveznog socijalnog osiguranja, što nije u skladu sa članom 17. stav (7) Pravilnika.

Poreska uprava nije u skladu sa načelom nastanka poslovnog događaja evidentirala potraživanja po osnovu refundacija bolovanja i roditeljskog odsustva kao i rashode i obaveze po osnovu zateznih kamata.

Zbog navedenih nedostataka u funkcionisanju sistema internih kontrola moguća su odstupanja stvarnog od knjigovodstvenog stanja imovine i obaveza.

Preporučuje se direktoru da obezbijedi da se:

- **poštuje Zakon o državnim službenicima i prijem državnih službenika na određeno vrijeme duže od šest mjeseci zbog povećanog obima posla i**

pripravnika javno oglašava u skladu sa članom 50. stav (3) tačka b) i stav (4) i članom 62. stav (2),

- **popis imovine i obaveza vrši u skladu sa članovima: 4. stav (1), tačka 3), 15. stav (3), 17. stav (7) i 18. stav (1) tačka 5) Pravilnika o načinu i rokovima vršenja popisa i usklađivanja knjigovodstvenog sa stvarnim stanjem imovine i obaveza i**
- **poštuje načelo nastanka poslovnog događaja i rashodi i obaveze, prihodi i potraživanja evidentiraju u periodu kad su nastali kao i bruto princip prilikom evidentiranja rashoda, stalne imovine i obaveza.**

Uspostavljanje sistema finansijskog upravljanja i kontrole u Poreskoj upravi je u početnoj fazi. Direktor je imenovao lice zaduženo za finansijsko upravljanje i kontrolu, koje je sačinilo polugodišnji i godišnji izvještaj o provođenju planiranih aktivnosti na uspostavljanju i razvoju sistema finansijskog upravljanja i kontrola, sačinjene su Izjave u vezi dostignutog stepena razvoja sistema internih finansijskih kontrola za 2018. godinu i Izjave o planiranim mjerama za uspostavljanje nedostignutog nivoa razvoja sistema internih finansijskih kontrola za 2019. godinu, u kojima je navedeno da Pravilnikom o organizaciji i sistematizaciji poslova i radnih mjesta nisu definisane obaveze koordinatora i rukovodilaca na svim nivoima za uspostavljanje, razvoj i provođenje sistema finansijskog upravljanja i kontrole.

Poreska uprava nije uredila sistem internih kontrola prema dijelu odredbi Zakona o sistemu internih finansijskih kontrola u javnom sektoru Republike Srpske i Uputstva o načinu i postupku uspostavljanja i sprovođenja sistema finansijskog upravljanja i kontrole („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 99/17), jer nije:

- donijela akt o upravljanju rizicima kojim se uređuju organizacioni ciljevi i zadaci, procjena rizika i upravljanje rizicima (član 8. stav (2) Zakona),
- definisala ključne poslovne procese i uspostavila knjigu poslovnih procesa (tačka 22. podtačke 3), 4) i 5) navedenog Uputstva) i
- izvršila analizu postojećih i na osnovu toga donijela nova pravila i procedure imajući u vidu da je u proteklom periodu došlo do značajnih izmjena u zakonskoj i podzakonskoj regulativi iz različitih oblasti.

Pravilnik o internim kontrolnim postupcima iz 2015. godine definiše internu kontrolu i internu reviziju kao nivoe nadgledanja.

Unutrašnja kontrola, sistematizovana kao odjeljenje, vrši kontrolu: rada državnih službenika i namještenika, pravilnog i ažurnog provođenja zakona.

Funkcija interne revizije je organizaciono uspostavljena kao posebna organizaciona jedinica. Sistematizovana su radna mjesta rukovodioca jedinice za internu reviziju i internog revizora, koje je bilo popunjeno u toku 2018. godine. Prema Planu rada interne revizije za 2018. godinu obavljene su četiri revizije.

Za utvrđene nepravilnosti date su odgovarajuće preporuke, koje se realizuju prema donesenim akcionim planovima za realizaciju preporuka.

Usklađivanje Pravilnika o internim kontrolnim postupcima te ostalih internih pravila i procedura u cilju unapređenja sistema za finansijsko upravljanje i kontrole u skladu sa odredbama Zakona o sistemu internih finansijskih kontrola u javnom sektoru Republike Srpske nije vršeno.

Osim za gore navedeno i pod tačkama: 4, 6.1.2.2. i 6.2.1.1. izvještaja, revizija nije utvrdila druge nedostatke sistema internih kontrola.

Integrirani informacioni sistem

Poreska uprava je 2012. godine počela realizaciju projekta „Integrirani informacioni sistem“ (u daljem tekstu: IIS) koji je baziran na SAP poslovnim rješenjima za upravljanje porezima i prihodima za javni sektor.

Ugovor o implementaciji licenciranog softvera za IIS Poreske uprave od 18.06.2012. godine zaključen sa „S&T Serbia“ d.o.o. Beograd istekao je dana 17.09.2016. godine. Na dan isteka ugovora ugovorne strane su sačinile zapisnik o izvršenju usluga imlementacije licenciranog softvera za IIS u kojem je predstavljen detaljan pregled stanja realizacije projekta.

Aneksom ugovora iz 2012. redefinisani je plan implementacije i ugovoreno da se grupe poslovnih procesa sukcesivno implementiraju u tri funkcionalne faze u skladu sa ASAP¹ metodologijom. Aneksom ugovora iz decembra 2014. prolongirani su interni rokovi za završetak funkcionalnih faza i pružanja postimplementacione podrške.

Ugovor o implementaciji licenciranog softvera za IIS Poreske uprave od 18.06.2012. godine zaključen sa „S&T Serbia“ d.o.o. Beograd istekao je dana 17.09.2016. godine. Na dan isteka ugovora ugovorne strane su sačinile zapisnik o izvršenju usluga imlementacije licenciranog softvera za IIS u kojem je predstavljen detaljan pregled stanja realizacije projekta.

Zapisnikom je konstatovano da je u ugovorenom periodu implementiran dio poslovnih procesa iz prve funkcionalne faze koji čini 534 od ukupno 813 testnih scenarija, kao i da implementacija procesa iz druge i treće funkcionalne faze nije započeta.

Krajem decembra 2017. godine pokrenuti su sudski sporovi u kojima obe ugovorne strane uzajamno traže naknadu štete koju su pretrpjele zbog nerealizacije ugovora.

Poreska uprava je 30.06.2017. godine zaključila Ugovor o realizaciji projektnih usluga implementacije integrisanog informacionog sistema Poreske uprave i usluga održavanja, dokupa i zamjene softverskih licenci za integrisani informacioni sistem (u daljem tekstu: IIS 2) sa konzorcijumom grupom ponuđača koju čine: „Prointer ITSS“ d.o.o. Banja Luka, "Prointer IT Solution and Services" d.o.o. Beograd i „Sirius 2010“ d.o.o. Banja Luka. Ukupna vrijednost ugovora sa PDV-om iznosi 8.364.753 KM sa rokom implementacije od 24 mjeseca. Prema posljednjem izvještaju o realizaciji Vođstva projekta Nadzornom odboru projekta od 14.02.2019. godine završeno je 41,72% projekta.

Prema informaciji Poreske uprave od početka realizacije projekta od 2012. godine do 31.12.2018. godine u implementaciju IIS-a uloženo je 15.952.507 KM. Za uslugu revizije i nadzora IIS utrošeno je 221.013 KM.

Prinudna naplata

Poreska uprava u skladu sa članovima 44 - 63. Zakona o poreskom postupku pokreće postupak i donosi rješenja o prinudnoj naplati poreskog duga. U 2018. godini pokrenut je 116.651 postupak na iznos duga od 216.498.319 KM i podneseno 232 prijedloga za uknjižbu hipoteke na nepokretnoj imovini poreskih dužnika. Iz postupaka prinudne naplate pokrenutih u 2018. godini naplaćeno je 55.812.744 KM, a iz postupaka pokrenutih u prethodnom periodu 21.348.474 KM. Naplata je izvršena: gotovinskim sredstvima (76.653.895 KM), multilateralnom kompenzacijom (247.593 KM) i zapljenom nekretnina (259.730 KM).

U toku 2018. godine primljeno je 108.655 rješenja u prinudnu naplatu na iznos duga od 176.543.369 KM i 117.797 nepokrenutih postupaka iz ranijeg perioda na iznos duga od 25.089.797 KM. U strukturi postupaka najzastupljenije su opomene za plaćanje prijavljenih obaveza (48%), poreski računi za porez na nepokretnost (42%) te prekršajni nalozi i rješenja dostavljena od sudova (8%) i dr.

---

¹ Accelerated SAP – Убрзана методологија за имплементацију SAP система

Ukupan dug na dan 31.12.2018. godine iznosi 466.662.448 KM, po osnovu djelimično naplaćenih rješenja (broj takvih rješenja je 9.133) iznosi 21.752.200 KM i po osnovu rješenja po kojima nije bilo naplate (broj takvih rješenja je 305.609) iznosi 445.487.248 KM. Na izvještajni period se odnosi 78.354 rješenja i dug od 149.087.025 KM.

Otpis potraživanja

Prema izvještaju Poreske uprave o otpisu potraživanja u periodu 01.01-31.12.2018. godine otpisana su potraživanja u iznosu od 63.106.994 KM i to po osnovu: 496 rješenja o nenaplativosti po osnovu otpisa stečajnih potraživanja (60.511.031 KM) i 3.826 rješenja o nenaplativosti po osnovu zastare potraživanja (2.595.963 KM).

Rješenja o nenaplativosti po osnovu otpisa stečajnih potraživanja Poreska uprava donosi nakon što stečajni sudija zaključi postupak i donese rješenje koje postane pravosnažno.

Prema evidencijama u toku 2018. godine kod 94 poreska obveznika je pokrenut stečajni postupak sa prijavljenim potraživanjima Poreske uprave u iznosu od 15 miliona KM, a u izvještajnom periodu su priznata potraživanja u iznosu od 10,1 milion KM. Kod 472 poreska obveznika je započet postupak likvidacije, a iznos prijavljenih potraživanja Poreske uprave iznosi 35,95 miliona KM, od kojih su 1,54 miliona KM priznata potraživanja.

U izvještajnom periodu po svim započetim stečajnim postupcima naplaćeno je 949.530 KM, a po svim započetim postupcima likvidacije naplaćeno je 51.425 KM.

Na dan 31.12.2018. godine u toku su 43 prethodna postupka, od 72 pokrenuta u toku 2018. godine radi utvrđivanja uslova za otvaranje stečajnog postupka sa iznosom duga od 6,13 miliona KM.

Odgođeno plaćanje poreskih obaveza

Odgađanje plaćanja poreskog duga pokreće se zahtjevom koji se podnosi Ministarstvu u skladu sa članom 8. Zakona o odgođenom plaćanju poreskog duga („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 94/15). O zahtjevu za odgađanje poreskog duga uz ispunjenje uslova definisanih zakonom rješenjem odlučuje ministar, a izuzetno za dug koji nije veći od 30.000 KM rješenjem odlučuje direktor Poreske uprave. Poreski dug se može izmiriti odgađanjem plaćanja poreskog duga jednokratno najduže do godinu dana i odgađanjem plaćanja poreskog duga u jednakim mjesečnim anuitetima, najduže do 60 mjeseci (uz ispunjenje određenih uslova).

Poreski dužnik koji podnosi zahtjev za odgađanje plaćanja, obavezan je da obezbijedi poreski dug: hipotekom nad nepokretnostima, zalogom pokretnih stvari, neopozivom bankarskom garancijom ili jemstvom drugog lica. Poreska uprava neplaćeni poreski dug naplaćuje iz sredstava obezbjeđenja ili prinudnom naplatom.

Zahtjev za odgađanje plaćanja poreskog duga u 2018. godini Ministarstvu je podnijelo 150 poreskih obveznika za dug u iznosu od 66.494.574 KM. Iz 2017. godine ostali su zahtjevi 47 poreskih obveznika, uglavnom javnih zdravstvenih ustanova, za dug u iznosu od 85.568.390 KM. Pozitivno su riješena 72 zahtjeva na ukupan dug od 34.575.853 KM (dug sa doračunatim kamatama iznosi 40.313.725 KM). U istom periodu je doneseno 86 zaključaka o odbacivanju zahtjeva zbog neurednosti i neblagovremenosti na prijavljeni iznos obaveza od 31.554.048 KM.

U revidiranom periodu po osnovu rješenja o odgodi plaćanja poreskih obaveza Ministarstva naplaćeno je 38.596.468 KM od čega se 1.774.869 KM odnosi na rješenja donesena u 2018. godini, a 36.821.599 KM po rješenjima iz prethodnog perioda. Dospjele, a nenaplaćene obaveze iznose 70.417.000 KM (od čega 13.708.431 KM po rješenjima donesenim u izvještajnom periodu, a 56.708.569 KM po aktivnim rješenjima iz prethodnog perioda).

Na osnovu zaključaka Vlade Republike Srpske ministar je donio devet rješenja o odgođenom plaćanju poreskog duga u ukupnom iznosu od 21.995.297 KM (sa doračunatim kamatama) bez obezbjeđenja poreskog duga kako je propisano zakonom.

Poreska uprava je u toku 2018. godine donijela 41 rješenje o odgodi plaćanja poreskih obaveza na ukupan iznos duga od 539.718 KM, dok je u istom periodu ukinuto 56 rješenja na iznos duga od 767.673 KM (ostatak duga iznosi 529.205 KM) zbog nepridržavanja uslova i rokova od strane obveznika. Po osnovu 40 aktivnih rješenja/sporazuma Poreske uprave o odgodi plaćanja iz 2018. godine naplaćeno je 154.997 KM, a dospjele nenaplaćene obaveze po ovim rješenjima iznose 7.387 KM. Po osnovu 308 aktivnih rješenja i sporazuma po evidenciji Poreske uprave (iz 2018. godine i potpisanih ranijih godina) ukupno je naplaćeno 800.279 KM u izvještajnom periodu, dospjeli a nenaplaćeni dug iznosi 250.460 KM i ostatak duga iznosi 1.284.968 KM.

Poreska uprava evidentira rješenja u poreskom knjigovodstvu i prati izvršenje rješenja o odgođenom plaćanju koja primi od Ministarstva. Ukoliko se poreski dužnik ne pridržava uslova i rokova iz rješenja Poreska uprava obavještava Ministarstvo, a ministar po službenoj dužnosti ukida rješenje. Pod istim uslovima nepridržavanja ukida se i rješenje koje je donio direktor Poreske uprave. Ministar finansija za pojedine obveznike nije donio rješenje o ukidanju rješenja o odgođenom plaćanju poreskih obaveza, po prijemu obavještenja. Navedeno se najvećim dijelom odnosi na javne zdravstvene ustanove, čije su obaveze mirovale do 30.06.2017. godine uz obavezu redovnog plaćanja tekućih obaveza za poreze i doprinose (Zaključak Vlade Republike Srpske od 13.03.2017. godine). U toku 2018. godine se nije odlučivalo o zahtjevima javnih zdravstvenih ustanova.

Prema izvještaju u Poreskoj upravi Ministarstvo je ukinulo 55 rješenja u iznosu od 9.634.723 KM (ostatak duga po ovim rješenjima iznosi 8.734.646 miliona KM) zbog nepridržavanja rokova i uslova iz rješenja. Kod jednog poreskog obveznika pokrenut je stečajni postupak.

Uvidom u postupak odlučivanja po zahtjevima za odgođeno plaćanje konstatovali smo da pojedini poreski dužnici:

- za koja je rješenja donio ministar finansija po zaključcima Vlade Republike Srpske nisu obezbijedili dug ili su dostavili sredstva obezbjeđenja koja nisu propisana zakonom (bjanko mjenice) ili su dug obezbijedili propisanim sredstvima obezbjeđenja čija je vrijednost niža od vrijednosti duga koji se odgađa i
- ostvarili pravo na odgađanje poreskog duga više puta (isti dug) jer im nisu ukinuta prethodna rješenja o odgađanju poreskih obaveza po kojima nisu izmirivali obaveze.

Naplaćeni javni prihodi

Prema evidencijama Poreske uprave i prezentovanim informacijama u izvještajima u periodu 01.01-31.12.2018. godine, ukupni prihodi iz nadležnosti Poreske uprave naplaćeni su u iznosu od 2.439.926.512 KM, što je za 87.325.233 KM ili 4% više u odnosu na prethodnu godinu. Naplaćeni su: direktni porezi (492.602.023 KM), doprinosi (1.513.263.524 KM), ostali javni prihodi (411.806.724 KM) i ostale obaveze po osnovu indirektnih poreza i Fonda solidarnosti (22.254.241 KM).

Detaljnije informacije o odgođenom plaćanju poreskih obaveza u nadležnosti Poreske uprave i Ministarstva, naplaćenim javnim prihodima, prinudnoj naplati i depozitnom računu (prilivi i odlivi) sadržane su u Izvještaju o radu Poreske uprave za 2018. godinu koji je javan i dostupan na internet stranici Poreske uprave.

4. Nabavke

Planom nabavki i izmjenama planirane su nabavke vrijednosti 5.050.946 KM bez PDV-a, a odnose se na nabavke: roba (210.420 KM), usluga (697.360 KM), radova (2.000 KM) i nabavke po osnovu zaključenih okvirnih sporazuma: roba (149.668 KM), usluga (3.831.298 KM) i usluga iznajmljivanja kopir printer uređaja (160.200 KM). Izuzeće od primjene zakona se odnosi na kupovinu opremljenog i namještenog poslovnog prostora, za PC Prijedor, procijenjene vrijednosti 1.950.000 KM.

Prema Registru poslovnih ugovora objavljenom na veb stranici Poreske uprave zaključeno je 53 ugovora vrijednosti 1.314.111 KM. Realizovano je 47 postupaka nabavki vrijednosti 756.095 KM (isključujući ugovore realizovane na osnovu ranije zaključenih ugovora), od kojih je 39 planirano, a osam je provedeno po posebnim odlukama.

Revizijskim ispitivanjem obuhvatili smo 17 različitih postupaka nabavki procijenjene, planirane vrijednosti 421.387 KM ili 56% od ukupne planirane vrijednosti realizovanih nabavki (bez izuzeća od Zakona).

Kupovina namještenog i opremljenog poslovnog prostora nije realizovana u skladu sa članom 10. stav (1) tačka e), Zakona o javnim nabavkama („Službeni glasnik BiH“, broj: 39/14) jer nije u dovoljnoj mjeri obezbijeđena transparentnost procedure pri kupovini istog, a kako to zahtijevaju opšti principi definisani članom 3. Zakona.

Kod ostalih revidiranih postupaka javnih nabavki nisu utvrđene neusklađenosti sa Zakonom o javnim nabavkama.

Preporučuje se direktoru da obezbijedi da se:

- **osigura transparentnost procedure pri kupovini ili zakupu postojećih zgrada u skladu sa članom 10. stav (1) tačka e) Zakona o javnim nabavkama.**

5. Priprema i donošenje budžeta

Korišćenjem informacionog sistema upravljanja budžetom, Poreska uprava je provela aktivnosti izrade budžetskih zahtjeva u skladu sa zadatom formom. Međutim, u budžetskom zahtjevu projekcija potrebnih sredstava vršena je na osnovu ostvarenja u prethodnoj godini, bez dovoljno drugih parametara/obrazloženja pojedinih rashoda i izdataka.

Odlukom o usvajanju budžeta za 2018. godinu Poreskoj upravi je odobren budžet od 27.244.100 KM, koliko je iznosio i budžetski zahtjev, za: rashode za lična primanja (20.898.100 KM), rashode po osnovu korišćenja roba i usluga (6.046.000 KM) i ostale izdatke iz transakcija sa drugim jedinicama vlasti (300.000 KM).

Odlukom o usvajanju prvog rebalansa budžeta za 2018. godinu odobren je budžet u iznosu od 27.542.200 KM za: rashode za lična primanja (21.009.500 KM), rashode po osnovu korišćenja roba i usluga (6.046.700 KM), izdatke za otplatu neizmirenih obaveza iz ranijih godina (137.200 KM) i ostale izdatke iz transakcija sa drugim jedinicama vlasti (348.800 KM).

Odlukom o usvajanju drugog rebalansa budžeta Poreskoj upravi je odobren budžet u iznosu od 28.189.300 KM, veći za 647.100 KM. Budžet je odobren za: rashode za lična primanja (21.589.400 KM), rashode po osnovu korišćenja roba i usluga (6.046.700 KM), izdatke za otplatu neizmirenih obaveza iz ranijih godina (137.200 KM) i ostale izdatke iz transakcija sa drugim jedinicama vlasti (416.000 KM).

Planom RPN za 2018. godinu planirani su prihodi i potrošnja u iznosu od 5.937.686 KM. Ukupna planirana potrošnja se odnosi na: tekuće rashode (2.084.000 KM), izdatke za nefinansijsku imovinu (3.015.625 KM) i izdatke za otplatu ostalih dugova (838.061 KM).

Izmjenama i dopunama Plana RPN od 12.12.2018. godine planirani su prihodi i rashodi i izdaci u iznosu od 4.351.880 KM.

Izmjenama i dopunama Plana RPN od 24.12.2018. godine planirani su prihodi i rashodi i izdaci u iznosu od 5.803.246 KM. Planirana je potrošnja za: tekuće rashode (2.244.000 KM) i izdatke za nefinansijsku imovinu (3.559.246 KM).

Predviđeno je da se planirana potrošnja finansira iz vlastitih prihoda u iznosu od 4.351.880 KM, a da se 1.451.366 KM obezbijedi iz budžeta Republike Srpske na osnovu tačke 3. Rješenja Vlade Republike Srpske o davanju saglasnosti za nabavku IIS zasnovanog na savremenim svjetskim rješenjima za potrebe Poreske uprave od 23.09.2010. godine, koja nisu odobrena u budžetu i rebalansima budžeta za 2018. godinu.

6. Finansijski izvještaji

Poreska uprava ima status budžetskog korisnika čija je glavna knjiga samo djelimično van GKT i prema članovima 46. i 47. Pravilnika o finansijskom izvještavanju budžetskih korisnika sačinila je propisane obrasce finansijskih izvještaja: Pregled planiranih i ostvarenih prihoda, primitaka, rashoda i izdataka iskazanih u GKT na računovodstvenom fondu 01 (obrazac 2), Pregled prihoda, primitaka, rashoda i izdataka iskazanih u GKT na računovodstvenim fondovima od 01 do 05 (obrazac 3a), Pregled prihoda, primitaka, rashoda i izdataka iskazanih van GKT na računovodstvenim fondovima od 01 do 05 (obrazac 3b), Pregled prihoda, primitaka, rashoda i izdataka na računovodstvenim fondovima od 01 do 05 (obrazac 3), Funkcionalna klasifikacija rashoda i neto izdataka za nefinansijsku imovinu iskazanih u GKT (obrazac 4a), Funkcionalna klasifikacija rashoda i neto izdataka za nefinansijsku imovinu iskazanih van GKT (obrazac 4b), Funkcionalna klasifikacija rashoda i neto izdataka za nefinansijsku imovinu (obrazac 4), Pregled imovine, obaveza i izvora iskazanih u GKT (obrazac 5a), Pregled imovine, obaveza i izvora iskazanih van GKT (obrazac 5b), Pregled imovine, obaveza i izvora (obrazac 5), Pregled novčanih tokova (obrazac 6) i pisano Obrazloženje uz finansijske izvještaje.

Poreska uprava je sastavila obrazloženja samo uz zbirni set finansijskih izvještaja, koji obuhvata izvještaje za budžet u užem smislu (fond 01) i za RPN.

Poreska uprava je 19.03.2019. godine Ministarstvu dostavila korigovane obrasce finansijskih izvještaja: Pregled planiranih i ostvarenih prihoda, primitaka, rashoda i izdataka iskazanih u GKT na računovodstvenom fondu 01 (obrazac 2), Pregled prihoda, primitaka, rashoda i izdataka (obrasce 3a) i 3), Funkcionalna klasifikacija rashoda i neto izdataka za nefinansijsku imovinu (obrasce 4a) i 4), Pregled imovine, obaveza i izvora (obrasce 5a) i 5), Pregled novčanih tokova (obrazac 6) i dopunu pisanog Obrazloženja uz finansijske izvještaje. Korigovani izvještaji se odnose na prezentaciju ispravke materijalno značajnih grešaka iz ranijeg perioda.

6.1. Izvještaj o izvršenju budžeta

Izvršenje budžeta za 2018. godinu iskazano je u iznosu od 27.831.459 KM ili 1% niže u odnosu na drugi rebalans budžeta.

Izvršenje Plana RPN za prihode iznosi 4.498.547 KM ili 22% niže, a za rashode i izdatke 6.863.515 KM ili 18% više od planiranih drugim izmjenama i dopunama plana.

6.1.1. Prihodi i primici

Ukupni prihodi i primici su iskazani u iznosu od 10.588.302 KM, a čine ih prihodi i primici na fondu 01 u iznosu od 5.443.447 KM i fondu 02 u iznosu od 5.144.855 KM. Odnose se na neporeske prihode, prihode obračunskog karaktera i primitke.

Prihodi Poreske uprave (fond 01) iskazani su u iznosu od 5.146.945 KM, a čine ih neporeski prihodi (232.444 KM) i prihodi obračunskog karaktera (4.914.501 KM).

Neporeski prihodi se odnose na posebne takse koje se plaćaju u postupku prinudne naplate (114.724 KM), novčane kazne za prekršaje koje izriču nadležni organi (7.131 KM) i ostali neporeski prihodi (110.589 KM).

Prihodi obračunskog karaktera odnose se na: prihode po osnovu otpisa obaveza (26.877 KM) isplaćenih po izvršenim sudskim presudama, uplate po osnovu sudskog izvršenja (3.420 KM - dugovni saldo), ostali prihodi obračunskog karaktera po osnovu odnosa sa drugim jedinicama vlasti, zajednički troškovi po sporazumu sa Agencijom za posredničke, informatičke i finansijske usluge i obračunati prihodi od zakupa unutar iste jedinice vlasti (1.660 KM), ostale prihode po osnovu odnosa sa unutar iste jedinice vlasti (1.252 KM - dugovni saldo, prihode od finansijske i nefinansijske imovine i transakcija unutar iste jedinice vlasti (4.700.459 KM) i ostali prihodi obračunskog karaktera po osnovu ispravke vrijednosti zamijenjenih SAP licenci (188.930 KM).

Prihodi obračunskog karaktera od finansijske i nefinansijske imovine i transakcija unutar iste jedinice vlasti u iznosu od 4.701.706 KM odnose se na prihode po osnovu prenosa nefinansijske imovine nabavljene iz sredstva RPN. Nefinansijska imovina se zbog iskazivanja ukupne vrijednosti stalnih sredstava u GKT obavezno prenosi sa fonda 02, gdje se evidentiraju rashodi obračunskog karaktera u istom iznosu. U toku revizije, a poslije roka za predaju finansijskih izvještaja, Poreska uprava je izvršila promjenu prezentacije i objavljivanja obračunskih prihoda zbog reklasifikacije obračunatih prihoda po osnovu prenosa imovine unutar iste jedinice vlasti na ostale obračunske prihode u iznosu od 188.930 KM. Po nalazu revizije više su iskazani ostali prihodi obračunskog karaktera po osnovu ispravke vrijednosti zamijenjenih SAP licenci, koje je trebalo evidentirati u okviru rezultata ranijih godina.

Neporeski prihodi (fond 02) su prihodi od kamata na gotovinu i gotovinske ekvivalente (2.329 KM) i prihodi od pružanja javnih usluga (4.496.218 KM), koji se odnose na troškove prinudne naplate u visini od 5% od utvrđene poreske obaveze u postupku prinudne naplate, a koji padaju na teret obveznika, u skladu sa članom 59. Zakona o poreskom postupku.

Prihodi od kamata se odnose na naplatu kamate na sredstva po viđenju kod banaka.

Primici su iskazani u iznosu od 942.810 KM, kao ostali primici na fondu 01 (296.502 KM) i primici po osnovu avansa na fondu 02 (646.308 KM).

Ostali primici (fond 01) odnose na primitke za naknade plata za porodiljsko odsustvo (294.431 KM) i primitke za naknade plata za vrijeme bolovanja (2.071 KM) koje se refundiraju od fondova obaveznog socijalnog osiguranja.

Primici na fondu 02 odnose se na primitke po osnovu avansa datih u prethodnoj, a zatvorenih u tekućoj godini.

6.1.2. Rashodi i izdaci

Ukupni rashodi i izdaci iskazani su u iznosu od 42.860.005 KM i odnose se na: fond 01 u iznosu od 31.294.784 KM i fond 02 u iznosu od 11.565.221 KM.

Rashode i izdatke (fond 01) čine: rashodi za lična primanja (21.446.347 KM), rashodi po osnovu korišćenja roba i usluga (5.840.249 KM), ostali izdaci (544.863 KM) i rashodi obračunskog karaktera (3.463.325 KM). Rashodi obračunskog karaktera se ne planiraju u budžetu.

Rashode i izdatke (fond 02) čine: rashodi za lična primanja (22.483 KM), rashodi po osnovu korišćenja roba i usluga (2.119.566 KM), izdaci za nefinansijsku imovinu (4.701.706 KM) i rashodi obračunskog karaktera (4.701.706 KM).

6.1.2.1. Rashodi za lična primanja zaposlenih

U 2018. godini donošenjem Zakona o platama zaposlenih u organima uprave Republike Srpske i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak („Službeni

glasnik Republike Srpske“, broj: 66/18) izmijenjen je način ugovaranja plata između poslodavca i zaposlenog, povećan je osnovni lični odbitak, uveden novi model obračuna plata i izvršen preračun koeficijenata. U Zakonu o platama zaposlenih u organima uprave Republike Srpske, koji je stupio na snagu 01.08.2018. godine, odredbom člana 2. definisan je pojam plate, pri čemu plata predstavlja platu prije oporezivanja, a odredbama ostalih članova definisani su koeficijenti za obračun osnovne plate.

Rashodi za lična primanja zaposlenih su iskazani u iznosu od 21.468.830 KM, najvećim dijelom na fondu 01. Iznos od 22.483 KM na fondu 02 se odnosi na rashode po osnovu dnevnica za službena putovanja u zemlji i inostranstvu u skladu sa Pravilnikom o budžetskim klasifikacijama, sadržini računa i primjeni kontnog plana za budžetske korisnike („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 98/16, 115/17 i 118/18).

Rashodi za lična primanja zaposlenih (fond 01) iskazani su u iznosu od 21.446.347 KM i za 1% su niži u odnosu na odobrene drugim rebalansom budžeta.

Rashodi za bruto plate iskazani su u iznosu od 20.189.527 KM i na nivou su odobrenih drugim rebalansom budžeta. Bruto plate čine rashodi za: osnovne plate (11.741.618 KM), uvećanje osnovne plate po osnovu radnog staža (779.469 KM), porez na platu (1.006.830 KM) i zbirne doprinose (6.661.610 KM).

Poreska uprava je izvršila obračun i isplatu plata zaposlenima u skladu sa novim zakonskim propisima, osim što je obračun plata načelnicima odjeljenja u statusu namještenika vršila po koeficijentu 19,8 što nije u skladu sa članom 13. stav (1) tačka 2) Zakona o platama zaposlenih u organima uprave Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 66/18), a kojim je definisano da se načelnicima odjeljenja koji nemaju status državnog službenika određuje koeficijent 16,45. Do 01.08.2018. godine obračun plata je vršen po koeficijentu 18 umjesto 15 kako je definisano članom 12. stav (1) tačka b) Zakona o platama zaposlenih u organima uprave Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 31/14, 33/14 i 116/16).

Rješenjima o zasnivanju radnog odnosa sa pripravnicima do 01.08.2018. godine definisana je neto plata u iznosu od 552 KM za visoku stručnu spremu, odnosno 400 KM za srednju stručnu spremu, što nije u skladu sa članom 15. pomenutog zakona, kojim je propisano da se plata pripravnika sa visokom, višom i srednjom stručnom spremom utvrđuje u iznosu od 80% platne grupe odgovarajuće stručne spreme. Od 01.08.2018. godine definisana je neto plata pripravnika u iznosu od 590 KM za visoku stručnu spremu, odnosno 430 KM za srednju stručnu spremu, što nije u skladu sa članom 16. novog Zakona o platama zaposlenih u organima uprave Republike Srpske.

Preporučuje se direktoru da obezbijedi da se koeficijenti za obračun plata načelnicima odjeljenja u statusu namještenika i plate pripravnika utvrđuju u skladu sa članom 13. stav (1), tačka 2) i članom 16. Zakona o platama zaposlenih u organima uprave Republike Srpske.

Rashodi za bruto naknade troškova i ostalih ličnih primanja zaposlenih po osnovu rada iskazani su u ukupnom iznosu od 424.389 KM. Na fondu 01 ovi rashodi su iskazani u iznosu od 401.906 KM i za 6% su niži u odnosu na odobrene drugim rebalansom budžeta, dok su na fondu 02 iskazani u iznosu od 22.483 KM. Odnose se na naknade za: prevoz na posao i s posla (295.651 KM), posebne rezultate u radu (4.020 KM), jubilarne nagrade (51.247 KM), dnevnice za službena putovanja u zemlji (21.393 KM), dnevnice za službena putovanja u inostranstvu (15.692 KM), porez na naknade (6.141 KM) i zbirne doprinose na naknade (30.245 KM).

Rashodi za naknade za prevoz na posao i s posla čine 70% ukupnih rashoda za bruto naknade troškova i ostalih ličnih primanja zaposlenih po osnovu rada. Pravo na naknadu troškova prevoza prosječno ostvaruje 267 radnika čije je mjesto stanovanja udaljeno od sjedišta poslodavca četiri kilometra i više u skladu sa članom 6. stav (1) tačka 2) Posebnog kolektivnog ugovora za zaposlene u organima uprave Republike Srpske

(„Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 67/16 i 104/17), što zaposleni potvrđuju ovjerenom izjavom. Troškovi se obračunavaju srazmjerno broju radnih dana provedenih na radu, a osnovica za obračun je utvrđena u visini pune cijene mjesečne karte.

Rashodi po osnovu dnevnica za službena putovanja u zemlji i inostranstvu iskazani su u iznosu od 37.085 KM, od kojih se 14.602 KM odnosi na fond 01.

Rashodi za naknadu plata zaposlenih za vrijeme bolovanja, roditeljskog odsustva i ostalih naknada plata su iskazani u iznosu od 658.000 KM i za 4% su viši od odobrenih drugim rebalansom budžeta, što je pokriveno realokacijom po rješenju ministra od 05.02.2019. godine.

Rashodi za otpremnine i jednokratne pomoći (bruto) su iskazani u iznosu 196.914 KM i odnose se na otpremnine (89.790 KM) i novčane pomoći: prilikom rođenja djeteta (34.708 KM), u slučaju smrti radnika (3.306 KM), smrti člana uže porodice (40.312 KM), teže bolesti i invalidnosti (23.352 KM), poreze na otpremnine i jednokratne pomoći (975 KM) i zbirne doprinose (4.471 KM).

Rashodi za otpremnine se odnose na otpremnine za 28 radnika koji su u toku 2018. godine stekli uslove za odlazak u penziju. Članom 6. stav (1) tačka 4) Posebnog kolektivnog ugovora za zaposlene u organima uprave Republike Srpske definisano je da se otpremnina obračunava u visini tri prosječne plate zaposlenog isplaćene u poslednja tri mjeseca prije prestanka radnog odnosa.

U skladu sa Posebnim kolektivnim ugovorom za zaposlene u organima uprave Republike Srpske za obračun ostalih naknada primjenjuje se posljednja prosječna plata zaposlenih u području: „javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje“, prema podacima Republičkog zavoda za statistiku.

6.1.2.2. Rashodi po osnovu korišćenja roba i usluga

Rashodi po osnovu korišćenja roba i usluga iskazani su u iznosu od 7.959.815 KM, a odnose se na rashode na fondu 01 u iznosu od 5.840.249 KM i na fondu 02 u iznosu od 2.119.566 KM.

Rashodi po osnovu korišćenja roba i usluga na fondu 01 su za 3% niži od odobrenih drugim rebalansom budžeta.

Rashodi po osnovu zakupa su iskazani u iznosu od 2.878.873 KM, a čine ih rashodi u okviru fonda 01 u iznosu 2.839.596 KM, za 2% niži od odobrenih drugim rebalansom budžeta i u okviru fonda 02 u iznosu od 39.277 KM.

Rashodi po osnovu zakupa (fond 01) se odnose na rashode za zakup poslovnih prostora (2.644.317 KM), garaže (3.540 KM), kancelarijske opreme (176.179 KM) i ostalog zakupa (15.560 KM).

Rashodi po osnovu zakupa poslovnih prostora odnose se na smještaj Poreske uprave u Banjoj Luci u Poslovnom centru „Integra“ po osnovu ugovora o operativnom lizingu sa Heta d.o.o. Sarajevo (sljedbenik društva Hypo Alpe-Adria-Leasing d.o.o. Sarajevo) od 09.12.2010. godine, u iznosu od 2.513.310 KM.

Zakup poslovnog prostora u područnim centrima u kojima Poreska uprava ne raspolaže vlastitim prostorom iskazan je u iznosu od 131.007 KM.

Zakup kancelarijske opreme odnosi se na zakup multifunkcionalnih uređaja (kopir/printer/skener uređaja).

Rashodi zakupa (fond 02) odnose na rashode za zakup skladišnog prostora koji služi za skladištenje i odlaganje robe oduzete u postupku prinudne naplate. Poreska uprava je zaključila dva ugovora za zakup skladišnog prostora u Banjoj Luci i skladišnog i parking prostora u Istočnom Sarajevu.

Rashodi po osnovu utroška energije, komunalnih, komunikacionih i transportnih usluga iskazani su u iznosu od 2.803.723 KM, od čega se na fond 01 odnosi iznos od 2.238.421 KM, a na fond 02 iznos od 565.302 KM.

U okviru fonda 01 pomenuti rashodi su za 6% niži od odobrenih drugim rebalansom budžeta. Odnose se na rashode za: električnu energiju (317.194 KM), centralno grijanje (161.768 KM), ugalj, drvo i lož ulje (21.564 KM), usluge vodovoda i kanalizacije (29.747 KM), usluge odvoza smeća (42.255 KM), usluge deratizacije (4.676 KM), usluge održavanja čistoće (214.390 KM), ostale komunalne takse i usluge (2.261 KM), usluge korišćenja fiksnog telefona (130.197 KM), usluge korišćenja mobilnog telefona (2.586 KM), usluge korišćenja interneta (33.367 KM), poštanske usluge (1.105.082 KM) i ostale komunikacione usluge (173.333 KM).

Poreska uprava je obveznik pretplate u VPN mreži u skladu sa tumačenjem zaključka Vlade Republike Srpske, a zaposlenima se ne priznaje pravo na troškove mobilnog telefona i nisu predmet evidencije. Troškovi zateznih kamata koji se evidentiraju, ne predstavljaju rashode Poreske uprave, jer se najvećim dijelom odnose na troškove zaposlenih.

Poreska uprava nije obezbijedila potpunu evidenciju poslovnih događaja po bruto principu u okviru rashoda za usluge korišćenja mobilnih telefona, u skladu sa zahtjevima MRS JS 1 Prezentacija finansijskih izvještaja, paragraf 48.

Rashodi za poštanske usluge odnose se na prenos pismonosnih pošiljki prema važećem cjenovniku i poreskih računa za porez na nepokretnost po posebnom ugovoru zaključenom sa Poštama Srpske a.d. Banja Luka od 28.02.2015. godine i aneksa I i II ovog posebnog ugovora za period do 28.02.2018. godine. Od 01.03. 2018. godine je zaključen novi Poseban ugovor o pružanju usluga sa Poštama Srpske a.d. Banja Luka na period od godinu dana.

Poreska uprava ne evidentira troškove zateznih kamata koje Pošte Srpske a.d. Banja Luka obračunavaju za kašnjenje u plaćanju obaveza u skladu sa članom 5. pomenutih ugovora. Na osnovu nezavisne potvrde salda potraživanja i obaveza između Poreske uprave i Pošta Srpske a.d. Banja Luka, Pošte Srpske sa 31.12.2018. godine potražuju 288.386 KM na ime zateznih kamata, od kojih se najmanje 20.821 KM odnosi na tekući period. Poreska uprava je osporila ova potraživanja i u Napomenama uz finansijske izvještaje prezentovala neusaglašeni saldo potraživanja i obaveza.

Rashodi po osnovu utroška energije, komunalnih, komunikacionih i transportnih usluga evidentirani na fondu 02 u cjelosti se odnose na rashode za poštanske usluge, nastale u vezi sa prenosom pošiljki prinudne naplate.

Rashodi za režijski materijal iskazani su u iznosu od 220.453 KM, a čine ih rashodi u okviru fonda 01 u iznosu od 211.781 KM i fonda 02 u iznosu od 8.672 KM.

Rashodi za režijski materijal (fond 01) su za 9% niži od odobrenih drugim rebalansom budžeta. Odnose se na rashode za: kompjuterski materijal (17.311 KM), obrasce i papir (68.749 KM), registratore, fascikle i omote (31.385 KM), ostali kancelarijski materijal (38.809 KM), kancelarijska pomagala (1.518 KM), hemijski i ostali materijal za održavanje čistoće (47.988 KM) i dnevnu štampu, knjige i ostalu stručnu literaturu (6.021 KM).

Rashodi za tekuće održavanje iskazani su u iznosu od 232.974 KM, na fondu 01 u iznosu od 215.656 KM i fondu 02 u iznosu od 17.318 KM.

Rashodi za tekuće održavanje iskazani na fondu 01 su za 9% su viši u odnosu na odobrene drugim rebalansom budžeta. Odstupanje je pokriveno realokacijom unutar Poreske uprave po rješenju ministra finansija od 12.02.2019. godine. Odnose se na rashode za tekuće održavanje: zgrada (123.536 KM), prevoznih sredstava (61.606 KM),

kancelarijske opreme (16.739 KM), grijne, rashladne i zaštitne opreme (4.835 KM) i ostale (8.940 KM).

Rashodi za tekuće održavanje u okviru fonda 02 su 13% niži od planiranih. Odnose se na rashode za tekuće održavanje grijne, rashladne i zaštitne opreme (12.619 KM) i za ostale usluge i materijal za tekuće popravke i održavanje zgrada (4.699 KM).

Rashodi po osnovu putovanja i smještaja iskazani su u iznosu od 195.190 KM, a odnose se na fond 01 u iznosu od 154.235 KM i na fond 02 u iznosu od 40.955 KM.

Rashodi po osnovu putovanja i smještaja (fond 01) su za 35% viši od odobrenih drugim rebalansom budžeta. Odstupanje je pokriveno realokacijom po rješenju ministra finansija od 12.02.2019. godine unutar Poreske uprave. Odnose se na rashode po osnovu: smještaja i hrane na službenim putovanjima u zemlji (40.875 KM), ostalih rashoda po osnovu službenih putovanja u zemlji (2.549 KM), utroška benzina (62.584 KM) i utroška nafte i naftnih derivata (48.227 KM).

Rashodi po osnovu putovanja i smještaja (fond 02) se najvećim djelom odnose na rashode po osnovu: smještaja na službenim putovanjima u zemlji (12.593 KM), prevoza ličnim vozilima na službenim putovanjima u zemlji (6.015 KM), ostalih rashoda na službenim putovanjima u zemlji (1.670 KM), smještaja na službenim putovanjima u inostranstvu (7.803 KM), javnog prevoza na službenim putovanjima u inostranstvu (7.195 KM), ostalih rashoda po osnovu službenih putovanja u inostranstvu (2.159 KM) i utroška benzina (3.520 KM).

Rashodi za stručne usluge iskazani su u iznosu od 1.489.605 KM u okviru fonda 01 u iznosu od 62.019 KM i fonda 02 u iznosu od 1.427.586 KM.

Rashodi u okviru fonda 01 su iskazani za 14% niže od odobrenih drugim rebalansom budžeta. Odnose se na rashode za: osiguranje vozila (12.313 KM), osiguranje imovine (1.731 KM), osiguranje zaposlenih (10.605 KM), usluge održavanja računarskih programa (9.795 KM), usluge štampe i objavljivanja (26.477 KM) i obrazovne, edukativne usluge i ostale stručne usluge (1.098 KM).

Rashodi za stručne usluge fonda 02 su u okviru planiranih. Odnose se na rashode za sljedeće usluge: platnog prometa (721 KM), održavanja računara i biro opreme (6.997 KM), notara, geodetsko-katastarske, pravne, administrativne i usluge vještačenja (9.514 KM), objave tendera, oglasa i informativnih tekstova (63.836 KM), ostale stručne usluge (9.126 KM) i održavanja licenci (1.337.393 KM), od kojih se (1.125.668 KM) odnosi na usluge održavanja isporučениh i instaliranih SAP softverskih licenci za 2018. godinu.

Ostali neklasifikovani rashodi iskazani su u iznosu od 138.997 KM, u okviru fonda 01 u iznosu od 118.541 KM i fonda 02 u iznosu od 20.456 KM.

Ostali neklasifikovani rashodi u okviru fonda 01 su za 18% niži od odobrenih drugim rebalansom budžeta. Odnose se na rashode po osnovu: bruto naknada volonterima (36.657 KM), bruto naknada po ugovoru o djelu (14.560 KM), reprezentacije u zemlji (6.049 KM), poklona (4.446 KM), doprinosa za profesionalnu rehabilitaciju invalida (42.537 KM), taksi i naknada za registraciju vozila (12.770 KM) i ostale nepomenute rashode (1.522 KM).

Ostali neklasifikovani rashodi u okviru fonda 02 se odnose na rashode za: kotizacije za seminare, savjetovanja i simpozije za zaposlene (5.448 KM), članarine (12.908 KM) i ostale nepomenute rashode (2.100 KM).

Rashodi po sudskim rješenjima iskazani su u iznosu od 19.735 KM na fondu 02. Odnose se na predujam za troškove vještačenja i procjene tržišne vrijednosti u izvršnim postupcima prinudne naplate.

6.1.2.3. Rashodi obračunskog karaktera

Rashodi obračunskog karaktera iskazani su u iznosu od 8.165.031 KM, na fondu 01 u iznosu od 3.463.325 KM i na fondu 02 u iznosu od 4.701.706 KM.

Rashodi obračunskog karaktera (fond 01) najvećim dijelom se odnose na rashode: po osnovu obračunate amortizacije (3.216.561 KM), nabavne vrijednosti realizovanih zaliha (16.396 KM), ostale rashode obračunskog karaktera (4.525 KM) i rashode po osnovu odnosa između ili unutar jedinica vlasti (225.843 KM).

Obračun amortizacije izvršen je u skladu sa Pravilnikom o primjeni godišnjih amortizacionih stopa za budžetske korisnike („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 110/16) za stalna sredstva nabavljena poslije 01.01.2017. godine. Za stalna sredstva nabavljena prije navedenog datuma obračun amortizacije je vršen po preračunatim stopama u skladu sa promjenom računovodstvene procjene od 01.01.2017. godine. Efekti promjene računovodstvene procjene evidentirani su u skladu sa članom 115. stav (1) tačka 1) Pravilnika o računovodstvu, računovodstvenim politikama i računovodstvenim procjenama za budžetske korisnike i MRS JS 3 Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i greške. U skladu sa Odlukom rukovodstva nije vršen obračun amortizacije za IIS 2 koji se implementira, jer nije raspoloživ za poslovnu upotrebu.

Ostali rashodi obračunskog karaktera odnose se gubitke po osnovu rashodovanja imovine, prema odlukama o rashodovanju imovine po popisu imovine i obaveza na dan 31.12.2018. godine.

Obračunski rashodi po osnovu odnosa između ili unutar jedinica vlasti odnose se na korigovana potraživanja od Fonda zdravstvenog osiguranja Republike Srpske.

Rashodi obračunskog karaktera (fond 02) odnose na rashode po osnovu prenosa imovine unutar iste jedinice vlasti. Za izvršene prenose imovine istovremeno se odobravaju prihodi obračunskog karaktera (fond 01), a po osnovu obaveznog prenosa i iskazivanja stalne imovine u GKT (tačka 6.1.1. izvještaja).

6.1.2.4. Izdaci

Izdaci su iskazani u iznosu od 5.246.569 KM, na fondu 01 ostali izdaci (544.863 KM) i na fondu 02 izdaci za nefinansijsku imovinu (4.701.706 KM).

Na fondu 01 ostali izdaci se odnose na izdatke: za otplatu neizmirenih obaveza iz ranijih godina (136.194 KM), iz transakcija između ili unutar jedinica vlasti, naknada plata za roditeljsko odsustvo (286.265 KM) i naknada plata za vrijeme bolovanja (122.405 KM) koje se refundiraju od fondova obaveznog socijalnog osiguranja.

Izdaci za otplatu neizmirenih obaveza iz ranijih godina odnose se na razliku za rashode naknada za prevoz na posao i s posla iz ranijih godina, u skladu sa Memorandumom o razumijevanju o izmirenju nastalih obaveza u vezi izvršenja odluke Ustavnog suda Republike Srpske. Ispravka greške izvršena je u skladu sa članom 115. stav (1) tačka 1) Pravilnika o računovodstvu, računovodstvenim politikama i računovodstvenim procjenama za budžetske korisnike i MRS JS 3 Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i greške.

Izdaci za nefinansijsku imovinu (fond 02) odnose na: pribavljanje zgrada i objekata u iznosu od 2.194.397 KM, nabavku postrojenja i opreme u iznosu od 590.090 KM, nematerijalnu proizvedenu imovinu u iznosu od 1.834.835 KM, nematerijalnu neproizvedenu imovinu u iznosu od 65.988 KM i zalihe materijala, inventara, ambalaže i slično u iznosu od 16.396 KM.

Izdaci za pribavljanje zgrada i objekata odnose na nabavku poslovnog prostora u PC Prijedor (tačka 6.2.1.1. izvještaja).

Izdaci za nabavku postrojenja i opreme najvećim dijelom se odnose na nabavku računarske opreme, uređaja za smještaj podataka-storage i usluge instalacije, konfiguracije, testiranja i puštanja u rad i obuke korisnika (438.427 KM), kancelarijskog namještaja (64.049 KM), računarske mrežne opreme (55.149 KM) i ostale opreme (32.465 KM).

Izdaci za nabavku postrojenja i opreme iskazani su više za 458.499 KM od planiranih.

Izdaci za nematerijalnu proizvedenu imovinu odnose se na izdatke za IIS 2 (za ispostavljene fakture od strane implementatora softverskih licenci) po ugovoru zaključenom 2017. godine.

6.2. Imovina, obaveze i izvori

6.2.1. Imovina

Na dan 31.12.2018. godine Poreska uprava je iskazala imovinu bruto vrijednosti 38.954.824 KM, ispravke vrijednosti 24.304.405 KM i neto vrijednosti 14.650.419 KM. Neto vrijednost imovine čini nefinansijska imovina u iznosu od 12.275.382 KM i finansijska imovina u iznosu od 2.375.037 KM.

6.2.1.1. Nefinansijska imovina

Nefinansijska imovina iskazana je u okviru fonda 01. Čine je neto vrijednost nefinansijske imovine u stalnim sredstvima u iznosu od 12.008.775 KM i nefinansijske imovine u tekućim sredstvima u iznosu od 266.607 KM.

Nefinansijsku imovinu u stalnim sredstvima čini: proizvedena stalna imovina (11.855.054 KM), neproizvedena stalna imovina (63.535 KM) i ulaganje na tuđim nekretninama, postrojenjima i opremi (90.186 KM).

Nefinansijsku imovinu u tekućim sredstvima čini: stalna imovina namijenjena prodaji i obustavljena poslovanja (241.223 KM) i sitan inventar, auto-gume, odjeća, obuća i sl. (25.384 KM).

Nije bilo aktivnosti za prodaju poslovnog prostora u Doboju, za koji je odlukom od 08.06.2015. godine utvrđena prodaja i izvršena reklasifikacija na imovinu koja se drži za prodaju u skladu sa članom 45. Pravilnika o računovodstvu, računovodstvenim politikama i računovodstvenim procjenama za budžetske korisnike.

Promjene u nefinansijskoj imovini u stalnim sredstvima

Kancelarijski objekti i prostori povećani su za kupovinu poslovnog prostora za PC Prijedor vrijednosti 2.194.396 KM po osnovu Ugovora o prodaji i izgradnji OPU br. 511/18 od 07.03.2018. godine po sistemu „ključ u ruke“ sa rokom predaje namještenog poslovnog prostora najkasnije do 01.06.2018. godine i rokom plaćanja sukcesivno najkasnije do 31.12.2021. godine, bez definisanja perioda otplate. Na predmetnim nekretninama je upisana hipoteka u korist Nove banke a.d. Banja Luka radi obezbjeđenja novčanog potraživanja za dovršenje izgradnje predmetnog prostora, koji je predat zapisnikom o primopredaji 10.08.2018. godine.

Vrijednost opreme (kancelarijske, kompjuterske, komunikacione i druge opreme) povećana je za nabavke: računarske mrežne opreme (55.149. KM), računarske opreme (438.428 KM), kancelarijskog namještaja (64.095 KM), opreme za protivpožarnu zaštitu i ostale opreme (25.103 KM). Prilikom evidentiranja stalne imovine nije poštovan bruto princip u skladu sa paragrafom 48 MRS JS 1 Presentacija finansijskih izvještaja.

Nematerijalna proizvedena imovina povećana je za nova ulaganja u IIS 2 (1.834.835 KM) i za zamijenjene SAP licence (188.930 KM). Nova ulaganja se odnose na povećanje vrijednosti SAP programa (implementacija softverskih licenci za IIS Poreske uprave) u iznosu od 1.791.361 KM i pripisivu vrijednost konsultantskih usluga i naknada zaposlenim u iznosu od 43.474 KM u skladu sa zahtjevima MRS JS 31 Nematerijalna imovina, paragrafi 28, 32 i 35(b). Fakturisanje izvršenih usluga implementacije vršeno je na osnovu zapisnika o preuzimanju rezultata projektnih usluga.

Smanjenje nematerijalne imovine je izvršeno po osnovu isknjižavanja zamijenjenih SAP licence za koje je izvršena ispravka vrijednosti.

Smanjenje vrijednosti postrojenja i opreme izvršeno je i po osnovu odluka direktora Poreske uprave o rashodovanju neupotrebljivih osnovnih sredstava na dan 31.12.2018.

godine nabavne vrijednosti 284.220 KM, ispravke vrijednosti 282.120 KM i neto vrijednosti 2.100 KM i otpisu utvrđenog manjka nabavne vrijednosti 21.896 KM, ispravke vrijednosti 19.471 KM i neto vrijednosti 2.425 KM.

Iz evidencije je iskniženo motorno vozilo HYUNDAI 1.2 nabavne i ispravke vrijednosti 19.900 KM, po osnovu prenosa na Pravobranilaštvo Republike Srpske u skladu sa odlukom Vlade Republike Srpske.

6.2.1.2. Finansijska imovina

Finansijska imovina i razgraničenja na dan 31.12.2018. godine iskazana su u bruto iznosu od 7.596.685 KM, ispravke vrijednosti u iznosu od 5.221.648 KM i neto iznosu od 2.375.037 KM. Čini ih: dugoročna finansijska imovina (11.115 KM) i kratkoročna finansijska imovina i razgraničenja (2.363.922 KM).

Dugoročnu imovinu čine ostala dugoročna potraživanja, a odnose se na prinudnu naplatu novčanog potraživanja od zaposlenog radnika na osnovu rješenja o izvršenju. Nije vršena klasifikacija potraživanja koja dospijevaju do godinu dana.

Kratkoročnu finansijsku imovinu i razgraničenja čine: gotovina i gotovinski ekvivalenti u iznosu od 2.177.414 KM, kratkoročna razgraničenja u iznosu od 161.792 KM, kratkoročna finansijska imovina i razgraničenja iz transakcija između i unutar jedinica vlasti bruto vrijednosti 1.459.525 KM, ispravke vrijednosti 1.434.809 KM i neto vrijednosti 24.716 KM, kratkoročni plasmani bruto i ispravljene vrijednosti u iznosu od 17.105 KM i ostala kratkoročna potraživanja u iznosu od 3.769.734 KM koja su ispravljena.

Gotovina i gotovinski ekvivalenti se odnose na sredstva u blagajni u iznosu od 560 KM i sredstva na računima kod banaka u iznosu od 2.176.854 KM (fond 02). Poreska uprava ima otvorene račune kod Nove banke a.d. Banja Luka, preko koje se odvija više od 85% prometa i kod UniCredit Bank a.d. Banja Luka i NLB banke a.d. Banja Luka. Poreska uprava u upravljanju novčanim sredstvima nije postupila u skladu sa načelima sigurnosti i likvidnosti, odnosno disperzije rizika, niti se rukovala okvirnim investicionim ograničenjima iz člana 5. Zakona o investiranju javnih sredstava („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 97/04).

Kratkoročni plasmani u iznosu od 17.105 KM, odnose se na stambene kredite date radnicima, koji su u cjelosti ispravljani.

U toku godine izvršen je otpis potraživanja od radnika po osnovu mobilnih telefona u iznosu od 3.714 KM za koje nije izvršena ispravka i nije obezbijeđena Odluka Vlade Republike Srpske što nije u skladu sa članom 73. stav (4) Pravilnika o računovodstvu, računovodstvenim politikama i računovodstvenim procjenama za budžetske korisnike.

Preporučuje se direktoru da obezbijedi da se vrši ispravka potraživanja koja nisu naplaćena u roku od 12 mjeseci i otpis po osnovu odluke Vlade Republike Srpske u skladu sa članom 73. stav (1), (2) i (4) pomenutog Pravilnika.

Sporna potraživanja se odnose na potraživanja po osnovu deponovanih sredstava kod Bobar banke a.d. u stečaju (1.501.469 KM) i Banke Srpske a.d. u stečaju (2.268.265 KM).

Kratkoročna razgraničenja (fond 01) odnose na neizmirene obaveze za naknadu plate od Fonda za dječiju zaštitu u iznosu od 106.576 KM i Fonda zdravstvenog osiguranja Republike Srpske u iznosu od 55.216 KM.

Potraživanja po osnovu refundacija za naknade plata iz doprinosa za zdravstveno osiguranje ne priznaju se na osnovu zahtjeva za refundaciju, kad se stiče stvarno pravo na refundaciju za bolovanje preko 30 dana, već po osnovu rješenja Fonda zdravstvenog osiguranja Republike Srpske, što nije u skladu sa procedurom evidentiranja refundacije bolovanja za korisnike budžeta Republike kroz trezorsku aplikaciju i načelom nastanka poslovnog događaja.

Kratkoročna finansijska imovina i razgraničenja iz transakcija između ili unutar jedinica vlasti (fond 01) odnose se na potraživanja po osnovu: refundacija za naknade plata iz doprinosa za zdravstveno osiguranje (1.393.312 KM), koje je ispravljeno u iznosu od 1.434.809 KM, refundacija za naknade plata iz doprinosa za dječiju zaštitu (39.666 KM), prodaje robe, usluga i nefinansijske imovine iz transakcija unutar iste jedinice vlasti (24.200 KM) i prodaje robe, usluga i nefinansijske imovine iz transakcija sa ostalim jedinicama vlasti (2.347 KM).

6.2.2. Obaveze

Poreska uprava je iskazala ukupne obaveze u iznosu od 7.471.078 KM, a odnose se na dugoročne obaveze i razgraničenja u iznosu od 56.666 KM i kratkoročne obaveze u iznosu od 7.414.412 KM.

Dugoročne obaveze (fond 01) čine dugoročno razgraničeni prihodi, a odnose se na opšte neisplaćene obaveze usaglašene sa stanjem na dan 31.12.2001. godine od strane dobavljača, Poreske uprave, Ministarstva finansija Republike Srpske, a za koje su emitovane obveznice.

Kratkoročne obaveze odnose se na iskazane obaveze u okviru: fonda 01 (2.249.819 KM) i fonda 02 (5.164.593 KM).

Kratkoročne obaveze (fond 01) čine: obaveze za lična primanja (1.873.589 KM), obaveze iz poslovanja u zemlji (371.955 KM) i kratkoročno razgraničeni prihodi (4.275 KM).

Obaveze za lična primanja se odnose na obaveze za bruto plate zaposlenih za decembar mjesec u iznosu od 1.756.974 KM i obaveze za ostale poreze i doprinose na platu za decembar 2018. godine u iznosu od 3.513 KM i na obaveze za bruto naknade zaposlenih u iznosu od 113.102 KM. Obaveze za bruto naknade zaposlenih se odnose na troškove prevoza s posla i na posao u toku 2018. godine (54.176 KM), obaveze za ostale naknade, otpremnine i ostale pomoći (52.043 KM) i poreze i doprinose na naknade (6.883 KM).

Obaveze iz poslovanja odnose se na obaveze prema dobavljačima za nabavku roba i usluga.

Kratkoročne obaveze (fond 02) čine obaveze: za bruto naknade troškova i ostalih ličnih primanja zaposlenih po osnovu rada, otpremnina i jednokratnih naknada (363 KM), obaveze za nabavku roba i usluga u zemlji (352.292 KM), obaveze za nabavku stalne imovine (2.307.283 KM) i ostala kratkoročna razgraničenja (2.504.655 KM).

Obaveze za nabavku stalne imovine najvećim dijelom odnose na obaveze po osnovu nabavke poslovnog prostora za PC Prijedor (tačka 6.2.1.1. izvještaja).

Kratkoročna razgraničenja odnose se na obaveze po osnovu naplaćenih javnih prihoda u postupku prinudne naplate i po drugim osnovama (reprogrami, sporazumi). Poreska uprava nakon rasknjižavanja uplata po navedenim osnovama koje se vrši u PC-ima, sredstva svakodnevno uplaćuje na račune javnih prihoda Budžeta Republike i JLS.

Sa 28.02.2018. godine izmirene su kratkoročne obaveze iz poslovanja (fond 01) u iznosu od 2.094.708 KM i to obaveze za lična primanja zaposlenih (1.870.838 KM) i obaveze iz poslovanja, prema dobavljačima za nabavku roba i usluga (223.870 KM).

Po nalazu revizije kratkoročne obaveze i razgraničenja iznose 7.702.798 KM i veće su za iznos od 288.383 KM u odnosu na kratkoročne obaveze koje je Poreska uprava iskazala u svojim finansijskim izvještajima po osnovu više utvrđenih obaveza za poštanske usluge.

Kratkoročne obaveze iz poslovanja (fond 02) iskazane na dan 31.12.2018. godine u iznosu od 2.659.575 KM izmirene su u iznosu 368.949 KM do 28.02.2019. godine.

6.2.3. Izvori i promjene na neto imovini

Vlastiti izvori sredstva (fond 02) iskazani su u negativnom iznosu od 2.987.277 KM, a rezultat su iskazivanja negativnog finansijskog rezultata ranijih godina u iznosu od 622.309 KM i negativnog finansijskog rezultata tekuće godine u iznosu od 2.364.968 KM. Finansijski rezultat tekuće godine predstavlja razliku između prihoda i rashoda tekućeg perioda ostvarenih preko RPN.

Na kraju 2017. godine gubitak je iznosio 621.582 KM. Po osnovu utvrđene dodatne obaveze prema vještaku na ime izvršenih usluga procjene zaplijenjene imovine u iznosu od 726 KM, gubitak ranijih godina knjižen u 2018. godini iznosio je 622.309 KM.

6.3. Vanbilansna evidencija

Poreska uprava je na dan 31.12.2018. godine iskazala vanbilansnu aktivnu i pasivnu u iznosu od 162.315.931 KM. Odnosi se na evidenciju:

- neotkupljenih stanova koji su u proceduri otkupa u iznosu od 124.415 KM,
- primljenih sredstava u zakup, kopir i printer uređaja po osnovu ugovora o zakupu u iznosu od 214.313 KM,
- primljenih bankarskih garancija od dobavljača kao sredstva obezbjeđenja izvršenja zaključenih ugovora u iznosu od 860.421 KM,
- primljenih mjenica od poreskih dužnika kao sredstava obezbjeđenja po rješenjima o odgođenom plaćanju dospjelih poreskih obaveza koje je donijela Poreska uprava u iznosu od 63.358 KM i po rješenjima koje je donijelo Ministarstvo u iznosu od 159.570.150 KM i
- primljenih garancija od poreskih dužnika kao sredstava obezbjeđenja po rješenjima o odgođenom plaćanju dospjelih poreskih obaveza koje je donijela Poreska uprava u iznosu od 26.226 KM i po rješenjima koje je donijelo Ministarstvo u iznosu od 1.457.048 KM.

6.4. Novčani tokovi

Pregled novčanih tokova za period 01.01-31.12.2018. godine Poreska uprava je sačinila za fond 02. U pregledu novčanih tokova iskazani su prilivi gotovine iz poslovnih aktivnosti u iznosu od 138.751.725 KM, odlivi gotovine iz poslovnih aktivnosti u iznosu od 138.102.535 KM i neto novčani tokovi iz poslovnih aktivnosti u iznosu od 649.190 KM.

Prilivi gotovine iz investicionih aktivnosti nisu iskazani, odlivi gotovine iz investicionih aktivnosti su iskazani u iznosu od 2.605.775 KM i neto novčani tokovi iz investicionih aktivnosti negativni u iznosu od 2.605.775 KM.

Priliva, kao i odliva gotovine iz aktivnosti finansiranja nije bilo. Neto smanjenje gotovine na dan 31.12.2018. godine iznosi 1.956.585 KM, gotovina i gotovinski ekvivalenti na početku obračunskog perioda iznose 4.133.901 KM, a gotovina i gotovinski ekvivalenti na kraju obračunskog perioda iznose 2.177.316 KM.

Izveštaj o novčanim tokovima je sastavljen u skladu sa MRS JS 2 Izveštaj o novčanim tokovima.

6.5. Potencijalna imovina i potencijalne obaveze

Na dan 31.12.2018. godine protiv Poreske uprave se vodi veći broj parničnih postupaka i izvršnih postupaka. Poreska uprava je procijenila da veći broj sporova neće prouzrokovati materijalno značajne štete u narednom izvještajnom periodu kao ni ubuduće.

Poreska uprava je tužilac u više parničnih i više desetina izvršnih postupaka. Prema procjeni, u većem broju tužbenih zahtjeva se očekuje ishod u korist Poreske uprave.

U parnici u toku po tužbi Poreske uprave protiv S&T d.o.o. Beograd vrijednosti 5.260.592 KM i protivtužbi ovog pravnog lica vrijednosti 10.677.403 KM zbog naknade štete po osnovu ugovora o implementaciji integrisanog informacionog sistema ishod je neizvjestan.

Takođe u parnici „Integra inženjering“ d.o.o. Banja Luka protiv Zajednice etažnih vlasnika „Poslovni centar Integra“, čiji je osnivač Poreska uprava sa cca 30% učešća u obavezama, očekuje se da će dosuđeni iznos od 1.000.000 KM u žalbenom postupku biti značajno umanjen kao i obaveza Poreske uprave.

Očekuje da će presuda po kojoj je Poštama Srpske a.d. dosuđen iznos od 178.071 KM na ime kamata za neblagovremeno plaćanje poštanskih usluga neznatno biti preinačena.

U 2018. godini riješen je 21 parnični postupak. Poreska uprava je tužilac u dva, a tužena strana u 18 postupaka. Od ukupnog broja riješenih parnica šest se odnose na oblast radnih odnosa, a 14 na oblast građansko-pravnih odnosa, a jedna je vanparnična oblast. Po osnovu ovih presuda Poreska uprava je dužna da plati 237.114 KM, a u njenu korist je dosuđeno 1.500 KM.

Poreska uprava i dalje nema uređenu evidenciju o izvršenim upisima zabilježbe, tereta na nepokretnoj i zaloga na pokretnoj imovini koja predstavlja obezbjeđenje odgođenih poreskih dugovanja, što nije u skladu sa zahtjevima MRS JS 19 Rezervisanja potencijalne obaveze i potencijalna imovina, paragraf 105.

Preporučuje se direktoru da obezbijedi da se objelodane informacije o potencijalnoj imovini i potencijalnim obavezama u skladu sa MRS JS 19 - Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna imovina.

6.6. Napomene/obrazloženja uz finansijske izvještaje

Uz finansijske izvještaje za 2018. godinu sačinjena su i pisana Obrazloženja za finansijske izvještaje za 2018. godinu, koja pružaju neophodne opšte podatke o Poreskoj upravi, primijenjenim propisima za izradu godišnjeg obračuna, računovodstvenoj osnovi i primijenjenim računovodstvenim politikama u skladu sa članom 46. Pravilnika o finansijskom izvještavanju budžetskih korisnika.

U skladu sa paragrafom 24 MRS JS 1 Prezentacija finansijskih izvještaja Poreska uprava je prezentovala dodatne informacije o korišćenju sredstava u skladu sa zakonski usvojenim budžetom, kao i stepen izvršenja ukupnih rashoda i izdataka u odnosu na prethodnu godinu.

U obrazloženjima uz finansijske izvještaje za 2018. godinu, Poreska uprava za materijalno značajne stavke nije objelodanila:

- uporedne informacije iz prethodnog perioda koji sadrže podatke o prihodima, primicima, rashodima i izdacima, sa opisnim i tekstualnim informacijama bitnim za razumijevanje finansijskih izvještaja tekućeg perioda,
- uzroke značajnih odstupanja u odnosu na plan i prethodnu godinu, izvore sredstva i pravni osnov njihovog korišćenja i poseban osvrt na najznačajnije rashode i izdatke u skladu sa članom 46. tačka 5) Pravilnika o finansijskom izvještavanju budžetskih korisnika,
- iznos ugovorenih obaveza za sticanje nematerijalne proizvedene imovine u skladu sa zahtjevima MRS JS 31 Nematerijalna imovina paragraf 121 (e) i
- informacije o potencijalnoj imovini po osnovu koje je izvršen upis zabilježbe, tereta na nepokretnoj i zaloga na pokretnoj imovini koja predstavlja obezbjeđenje odgođenih poreskih dugovanja u skladu sa zahtjevima MRS JS 19 Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna imovina, paragraf 105.

Preporučuje se direktoru da obezbijedi da se Obrazloženja uz finansijske izvještaje sačinjavaju u skladu sa članom 46. Pravilnika o finansijskom izvještavanju budžetskih korisnika i zahtjevima Međunarodnih računovodstvenih standarda za

javni sektor u smislu objavljivanja informacija neophodnih za potpuno razumijevanje finansijskih izvještaja.

Revizijski tim

Mira Raljić, s. r.

Ljiljana Topić, s. r.

Mirjana Lazić, s. r.